

מדינת ישראל
 משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
 מועד הבחינה: חורף תשפ"ג, 2023
 מספר השאלון: 11282
 נספח: מאמרים

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות

- א. משך הבחינה: שעותיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון	-	הבנת הנקרא	-	60 נקודות
פרק שני	-	הבעה בכתב	-	40 נקודות
		סך הכול	-	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

קראו את המאמרים 1–2 שבנספח המצורף, וענו על השאלות בפרקים שלפניכם.

הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

בפרק זה ענו על כל השאלות 1–14.

1. א. בתחילתו של מאמר 1 מוצגות שיטות רווחות להתמודדות עם תופעת ההעתקות.

מהי הביקורת על השיטות האלה? (4 נקודות)

ב. על פי מאמר 1 כולו, מה הן לדעת הכותבת הדרכים הטובות ביותר להתמודדות עם

תופעת ההעתקות? (4 נקודות)

2. במאמר 1 ההיעזרות בחומר הלמידה בזמן מבחן מוזכרת פעמיים: בשורה 11 ובשורה 32.

מהו ההבדל בין ההיעזרות המוזכרת בשורה 11 לבין זו המוזכרת בשורה 32? (4 נקודות)

3. במאמר 2 כתוב: "מעשי רמייה של תלמידים הם ביטוי לאווירת למידה פסולה" (שורה 12).

מהי אותה אווירה שגורמת למעשי הרמייה הבאים לידי ביטוי בהעתקות במבחנים?

(4 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

4. לפי דברי אנדרמן המובאים במאמר 2, אילו מן התלמידים המתוארים להלן, סביר שיעתיקו

במבחן? **הקיפו** את שתי התשובות הנכונות. (3 נקודות)

(1) תלמידים שדעת הסביבה על הגינותם חשובה להם.

(2) תלמידים שיודעים שלא ייענשו בחומרה אם יעתיקו.

(3) תלמידים שסומכים על עצמם שיצליחו.

(4) תלמידים שהציונים חשובים להם יותר מן הלימוד עצמו.

(5) תלמידים שחוששים שההעתקה תפגע באופן שבו הם רואים את עצמם.

5. במאמר 2 הכותבת טוענת שרמאות אקדמית פוגעת בתלמידים הישרים (על פי שורות 69–70).

הביאו ממאמר 1 דוגמה אפשרית לפגיעה כזאת. (4 נקודות)

6. בשני המאמרים מובעת דאגה מתופעת ההעתקות, לא רק בשל מעשה הרמייה במבחנים אלא

גם בגלל השפעותיה העתידיות.

א. העתיקו מכל מאמר משפט אחד המוכיח דאגה זו. (4 נקודות)

מאמר 1:

מאמר 2:

ב. כותבת מאמר 2 מביעה הסתייגות בנוגע לדאגה זו. ציינו מהי ההסתייגות. (4 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

7. לפניכם מילים המציינות תחושות ומצבים המוזכרים במאמר 2:

אמון, תחרותיות, שייכות, יושרה, בושה, לחץ, הישגיות, מוגנות, עניין.

א. בחרו מן הרשימה שתי מילים המציינות תחושות או מצבים העשויים למנוע את תופעת

ההעתקות, לפי מאמר 2. _____ (2 נקודות)

ב. בחרו מן הרשימה שתי מילים המציינות תחושות או מצבים העשויים להגביר את תופעת

ההעתקות, לפי מאמר 2. _____ (2 נקודות)

ג. בחרו מילה אחת שכתבתם בסעיף א ומילה אחת שכתבתם בסעיף ב, ונסחו באמצעותן

משפט אחד שיביע את עמדתה של כותבת מאמר 2. _____ (4 נקודות)

8. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו מילה מודגשת.

"השימוש בתוכנות אלה וכן באמצעי הענישה השונים, אולי תרם מעט לצמצום התופעה אך

ודאי שלא הצליח למגר אותה" (שורות 5-6).

מבין המילים שלפניכם, הקיפו את המילה שאינה יכולה להחליף את המילה "למגר" במשפט זה.

(3 נקודות)

(1) לדכא

(2) להשמיד

(3) לחסל

(4) לקלקל

9. לפניכם משפט ממאמר 1, ובו צירוף מודגש.

"הפיתוי לרמות בבחינה מרחוק גדול לאין ערוך" (שורה 17).

איזה מן הצירופים שלפניכם מתאים להחליף את הביטוי "לאין ערוך" במשפט זה?

הקיפו את התשובה הנכונה. _____ (3 נקודות)

(1) מעט יותר

(2) מעט פחות

(3) הרבה יותר

(4) הרבה פחות

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

10. לפניכם משפט **ממאמר 1**, ובו מילה מודגשת.

"הבחינות הנערכות מרחוק תורמות לקלות הבלתי נתפסת של ההעתקות וחושפות את נורמות המוסר הפגומות **הפושות** באקדמיה" (שורות 27–28).
מבין המשפטים שלפניכם, **הקיפו** את המשפט שבו השימוש בפועל "פושה" או בנטיותיו **אינו** נכון. (3 נקודות)

- (1) המגפה פשתה במהירות בעולם כולו.
- (2) החולייה פשתה בשטח הפתוח.
- (3) האלימות פושה בחברה כולה.
- (4) הנגע פושה בכל החלקות החקלאיות באזור.

11. לפניכם משפט **ממאמר 1**, ובו שני ביטויים מודגשים.

"חשוב **להעלות על נס** את הסטודנטים ששומרים על טוהר הבחינות, **ובד בבד** לנקוט אמצעים שיקשו על המעתיקים" (שורות 30–31).
איזה זוג מבין הזוגות שלפניכם יכול להחליף את הביטויים "להעלות על נס" ו"בד בבד"?
הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

- (1) לא לשכוח – תוך כדי
- (2) להלל – מצד אחר
- (3) לזכור – באופן שווה
- (4) לשבח – בה בעת

12. לפניכם משפט **ממאמר 2**, ובו מילה מודגשת.

"קשה **לאמוד** במדויק את היקף תופעת ההעתקות" (שורה 17).
כתבו מילה שיכולה להחליף את המילה "לאמוד" במשפט זה. _____ (3 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשפ"ג, מס' 11282 + נספח

13. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו ביטוי מודגש.

"תופעת הרמאות במבחנים היא תמרור אזהרה אחד מיני רבים" (שורה 61).

לאיזו מן המילים שלפניכם יש אותה המשמעות כמו של הביטוי "תמרור אזהרה" במשפט זה?

הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

(1) התרעה

(2) התרה

(3) קריאה

(4) זעקה

14. לפניכם משפט ממאמר 2, ובו מילה מודגשת.

"יש סיכוי שהתנהגויות דומות ישנו בעתיד" (שורה 64).

הקיפו את המילה שיכולה להחליף את המילה "ישנו" במשפט זה. (3 נקודות)

(1) ישנו

(2) ישתנו

(3) יחזרו

(4) יתיישנו

נספח: מאמרים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
11282, חורף תשפ"ג

לפניכם שני מאמרים.

קראו אותם וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

המעתיקים באקדמיה של היום הם הרופאים של מחר

מאת עידית חזות

תופעת ההעתקות במבחנים ובעבודות תמיד הייתה, וככל הנראה לא תיעלם. בשנים האחרונות, בניסיון להתמודד עם תופעה פסולה זו, נקטו המכללות והאוניברסיטאות מגוון אמצעים ובהם ענישה חמורה ואף סילוק מהלימודים. כדי להיאבק בתופעה, רבים מן המוסדות האלה נעזרים בתוכנות מחשב המאתרות העתקות בעבודות הסטודנטים. עם זאת, הניסיון מלמד שהשימוש בתוכנות אלה וכן באמצעי הענישה השונים, אולי תרם מעט לצמצום התופעה אך ודאי שלא הצליח למגר אותה. יתר על כן, יש הטוענים כי שימוש באמצעים אלה דווקא מסיר מן הסטודנט את האחריות האישית לנהוג ביושרה ובאמינות. בעקבות התפשטות מגפת הקורונה החלה מערכת ההשכלה הגבוהה לקיים היבחנות מרחוק. במבחן דְּמָה שערכה אחת האוניברסיטאות קיבלו כל הסטודנטים את הציון 100, אף על פי שכדי להצליח במבחן זה נדרשו ידע נרחב ורמת חשיבה גבוהה. לאחר בדיקה התברר כי רובם המוחלט של הסטודנטים נעזרו במהלך המבחן בחומרי הלמידה של הקורס, והתייעצו זה עם זה. כמה מן הסטודנטים אף שילמו לאנשים אחרים כדי שיענו על שאלות המבחן במקומם. סטודנטים כאלה יהיו המהנדסים, הרופאים וגם המורים של המחר, וכולנו צריכים להיות מוטרדים מנורמות המוסר שעל פיהן הם מתנהגים, ממידת כשירותם ומן הרמה המקצועית שתהיה כשייקלטו בשוק התעסוקה.

עדיין יש לא מעט סטודנטים המקפידים על טוהר הבחינות. רבים מהם עושים זאת מטעמי יושרה ולא מחשש שייתפסו, אף שהפיתוי לרמות בבחינה מרחוק גדול לאין ערוך. אך במקום לראות באותם סטודנטים דוגמה ומופת, לעיתים קרובות דווקא מערימים עליהם קשיים. באחת האוניברסיטאות לאחר שהתגלו העתקות במבחן, הוגשה תלונה לוועדת המשמעת נגד שני שלישים מן הסטודנטים, ופסלו את הקורס לכל הנבחנים – גם הסטודנטים שלא העתיקו נענשו.

בקורס אחר התארגנו כמה סטודנטים כדי לבקש מן המרצה שייתן פקטור (תוספת נקודות לציון של הנבחנים בבחינה) בגלל שאלה מסוימת שהייתה לדעתם לא הוגנת. שאר הסטודנטים בקורס, שקיבלו ציונים גבוהים משום שהעתיקו זה מזה הביעו התנגדות להתארגנות זו. פנייתם של הסטודנטים שביקשו פקטור התקבלה בחוסר הבנה מצד המרצה, כי לטענתו הרי סטודנטים רבים ענו נכון על השאלה. יש עוד דוגמאות רבות לחוסר הגינות מסוג זה ואין ספק כי הבחינות הנערכות מרחוק תורמות לקלות הבלתי נתפסת של ההעתקות וחושפות את נורמות המוסר הפגומות הפשוטות באקדמיה.

* מעובד על פי חזות, ע' (יולי, 2020). המעתיקים באקדמיה של היום הם הרופאים של מחר. מקור ראשון.

אוחזר מ-makorrishon.co.il.

מיגור התופעה חייב להיות יעד חינוכי-ערכי של מערכת החינוך כולה. בשלב הראשון חשוב להעלות על נס את הסטודנטים ששומרים על טוהר הבחינות, ובד בבד לנקוט אמצעים שיקשו על המעתיקים להעתיק ואולי אף לא יאפשרו להם לעשות זאת. לדוגמה, לאפשר לסטודנטים שימוש בחומר הלימוד בזמן הבחינה ולנסח שאלות המותאמות לכך. תהא זו תרומתם הצנועה של המרצים לצמצום הפער וחוסר הצדק.

מאמר 2

מרמים ביחד

מאת עינת נוטע־קורן

אמון הוא תנאי הכרחי לקיום אינטראקציה⁽¹⁾ חברתית חיובית בין שני צדדים, ובהיעדרו קשה לקיים יחסים תקינים. יחסי האמון נדרשים הן במישור הבין-אישי הן במישור הבין-קבוצתי. במאמר זה אתמקד במישור הבין-אישי של מורים ותלמידים. כבר בשנים הראשונות בבית הספר נוצרת תחרותיות, והיא הולכת וגוברת עם השנים וניכרת אף בהשכלה הגבוהה. אחד הגורמים לכך הוא המסר שמעבירים ההורים והמורים לילדים שחשוב להצליח ולקבל ציונים גבוהים – אלה הם גורמי לחץ. לאווירת התחרות תורמים המבחנים, ובייחוד אלה הקובעים לאיזו מגמה או לאיזה בית ספר יתקבל הילד. העתקה במבחן או רמאות מאפיינות פעמים רבות התמודדות עם תחרות, כשתלמיד מרגיש לחץ או איום וחושב שהוא לא יצליח להשיג את מטרתו ביושר. השאלה אם להעתיק ניצבת בפני תלמידים רבים בבואם להיבחן. יש תלמידים שבעבורם העתקה היא מעשה לא מוסרי, דבר שלא ייעשה. ויש שיבחרו להעתיק, וכך להגדיל ברמאות את סיכויי הצלחתם. מעשי רמייה של תלמידים הם ביטוי לאווירת למידה פסולה. אם מערכת החינוך משלימה עם תופעת ההעתקה, מתעלמת ממנה או נכשלת בהתמודדות איתה, המסר הסמוי שמועבר הוא שהעתקה היא כמו "שקר לבן" או חמור מזה, ששקר הוא מעשה מקובל חברתית. המסר הזה מלווה את בוגרי מערכת החינוך כשהם יוצאים אל החיים: אל הצבא, העבודה וההשכלה הגבוהה. קשה לאמוד במדויק את היקף תופעת ההעתקות, שכן רוב הסקרים שנערכו בנושא מבוססים על דיווח עצמי. עם זאת יש הסכמה שהתופעה רווחת, ולפי כמה מן הסקרים, 80%–90% מתלמידי התיכון העתיקו במבחנים במהלך הלימודים. בלמידה מרחוק, שהתפתחה בשל מגפת הקורונה, תופעת ההעתקות במבחנים ובעבודות מטרידה יותר מתמיד. משיחות לא רשמיות עם מורים ועם תלמידים וכן מכתבות שהתפרסמו בעיתונות עולה כי בלמידה מרחוק מתקיימת "חגיגת העתקות" ולמורים אין אמון בתלמידים.

* מעובד על פי נוטע־קורן, ע' (אפריל, 2021). מרמים ביחד. אלכסון. אוזר מ-alaxon.co.il.

(1) אינטראקציה – פעולת גומלין, מצב או פעילות שהגורמים המשתתפים בהם מקיימים תקשורת זה עם זה ומשפיעים זה על זה (בעברית: הידוד).

25 איך ייתכן שהתופעה כה רווחת? עד שנות התשעים התמקדו המחקרים בעיקר במאפיינים של הפרט שייתכן שמשפיעים על הנטייה שלו לרמות במבחנים – מאפיינים כמו מגדר, הישגים קודמים, סוג של אישיות, תחרותיות ועוד. אך מאחר שהתופעה כה רווחת, אין זה מתקבל על הדעת שאך ורק מאפייני אישיות ורקע הם ההסבר לתופעה. כשנבדקו גורמים נוספים התברר כי אחד הגורמים העיקריים המשפיעים על התלמיד בהחלטתו אם לרמות או לא לרמות במבחן הוא כיצד נוהגים החברים לספסל הלימודים בעניין. אם שאר החברים נוטים לרמות נוצרת מעין קבוצת תמיכה להעקבות, ובכך המעשה נהפך ללגיטימי ולנורמטיבי בעיני התלמיד.

30 גורם עיקרי נוסף המשפיע על התלמיד בהחלטתו הוא הנהגת "קוד של כבוד" בבית הספר. קוד של כבוד הוא אמנה בית ספרית שבה מנוסחים ערכי היושרה וההגינות שבהם בית הספר דוגל. הפרה של ערכים אלה תביא בדרך כלל לענישה. מתברר שבבתי ספר שבהם מוטמע קוד של כבוד, יש פחות העתקות.

35 אריק אנדרמן, פרופסור לפסיכולוגיה שחוקר את הנושא, הציע להתמקד בשלושה היבטים שמשפיעים על ההחלטה אם להעתיק או לא להעתיק בבחינות:

המטרות של התלמיד – האם התלמיד הוא "מוכוון למידה" או "מוכוון הישג"?

40 מחקרים מלמדים כי תלמידים מוכווני הישגים נוטים להעתיק במבחנים יותר מאחרים. **התפיסה העצמית של התלמיד** – תחושת המסוגלות העצמית של התלמיד בנוגע ליכולתו להשיג את התוצאה הרצויה לו. בדרך כלל ככל שיש לתלמיד יותר תחושת מסוגלות עצמית, כך הסיכוי שיעתיק נמוך יותר.

45 **המחיר שמשלם מי שנתפס מעתיק** – ההתנהגות מושפעת מן החשש להיתפס או להיענש ומחומרת העונש הצפוי. בחשש זה נכלל גם המחיר הפסיכולוגי שהתלמיד משלם אם התנהגותו נחשפת (למשל בושה), וכן השפעת המעשה הלא מוסרי שעשה על הדימוי העצמי שלו.

50 אין "תרופת פלא" לתופעת ההעתקות, אבל אין זה אומר שצריך להעלים עין או להרים ידיים. העתקות הן תסמין לכשל שנוצר במערכת היחסים בין מורים לתלמידים, והבנת הגורמים לכשל יכולה לסייע בבניית תהליכי מניעה. ברור כי תשתית של יחסי אמון וקרבה בין מורים לתלמידים בבית הספר היא מתכון להצלחה בכל מובן. בד בבד חשוב ליצור בבית הספר אווירה רגשית וחברתית שמפחיתה את הלחץ שהתלמידים חווים ומגבירה את תחושת השייכות שלהם. כאשר תלמידים מרגישים מוגנים, שייכים ושיש להם יכולת להתמודד עם אתגרים קשים הם נותנים אמון באחרים, מרגישים רגשות חיוביים, ומפתחים מוטיבציה להשקיע בפעולות ובמטרות מאתגרות כמו למידה ופיתוח תחומי עניין. כך גם אפשר לצמצם התנהגויות שאינן נאותות.

60 יתר על כן, חשוב שבית הספר והמורים יתמקדו בתהליך למידה מעשיר ומפרה, במקום להתמקד בהישגים ובתחרות בין התלמידים. אפשר להעביר מסרים אלה במגוון דרכים כמו למידה שיתופית, למידה שמכוונת לתחומי העניין של התלמידים וליעדים שהם מציבים לעצמם. כמו כן אפשר לנקוט תהליכי הערכה שנעשים בתנאים שאינם מלחיצים ומלווים במשוב מקדם ומפורט.

תופעת הרמאות במבחנים היא תמרור אזהרה אחד מיני רבים שיכול להעיד על אופיו של אדם. במאמר זה איני טוענת שמי שמעתיק במבחנים יהפוך בהכרח להיות אדם לא מוסרי. אבקש לטעון כי ללא הפנמה שהתנהגות כזו אינה נאותה ושהיא אפילו פוגענית, יש סיכוי שהתנהגויות דומות יִשְׁנו בעתיד, כלומר, תלמיד שמעתיק במבחנים בהיותו בבית הספר עשוי להיהפך לאדם המרמה בפרטים שהוא מציג בקורות החיים שלו, משקר בעבודה, גונב קרדיט⁽²⁾ מעמיתים ואף יותר מזה.

רמאות בלימודים אינה עניין פעוט כפי שאולי נדמה. היא פוגעת בתלמיד – בתחושת הערך העצמי שלו, בדימוי העצמי שלו, בתפיסתו את האחר, ביחסים שלו עם המורים ועם אחרים. היא פוגעת בתלמידים האחרים בכיתה – בתלמידים הישרים, שעלולים להיענש עונש קולקטיבי. הרמאות פוגעת בבתי הספר – במוניטין שלהם ובדימוי שלהם. הרמאות פוגעת במשפחה, שצריכה אף היא להתמודד עם גילוי המרמה עם תחושת הבושה והאשמה. הרמאות פוגעת בקשרים עם החברים, שמתחילים לפקפק ביושרו של חברם ובאמינותו. הרמאות פוגעת בחברה, שמאבדת את האמון במערכות החינוך וההשכלה הגבוהה ובבוגריהן. היא אפילו מחזקת את התפיסה שאותם צעירים גדלים להיות רמאים מיומנים שגם רואים במרמה מעשה ראוי.

(2) קרדיט – ציון שמו של אדם שיצר יצירה או השתתף ביצירתה (בעברית: מְזַכָּה).